

ЧИННИКИ ЗМІНИ СТРУКТУРИ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІКИ

©2018 ПЕЛЕХ О. Б.

УДК 338.12:330.1

Пелех О. Б. Чинники зміни структури сучасної економіки

Метою статті є спроба уточнити сутність структурних змін і виявити найважливіші чинники, що викликають структурні зміни в економіці, а також дослідити механізми їхнього впливу на процес здійснення змін. Економічний розвиток безпосередньо пов'язаний з економічними структурами та змінами, які відбуваються в них. Тому неможливо всебічно аналізувати економічний розвиток, не зважаючи на структурні зміни в економіці. Економічна система складається з окремих галузей, відомств, виробництв, підприємств, має певну структуру виробничих ресурсів і зовнішньої торгівлі, просторове розміщення та регулюється економічними правилами й нормами. Під економічною структурою автор розуміє розміщення основних елементів економіки і пропорції, які склалися між ними. Отже, зміни в структурі економіки є складною системою змін взаємопов'язаних пропорцій, які відбуваються під впливом наявного технічного базису, соціальних механізмів виробництва, розподілу й обміну відповідно до суспільних потреб, наявних ресурсів і досягнутого рівня продуктивності праці. В умовах сучасної економіки і виробництва чинники, які впливають на зміни структури економіки, поділяються на три групи: соціально-економічні, науково-технологічні та інституційні. Автор подає перелік найважливіших чинників для кожної групи й аналізує механізми взаємозв'язків між ними.

Ключові слова: структура економіки, структурні зміни, чинники структурних змін економіки.

Рис.: 1. **Бібл.:** 14.

Пелех Оксана Богданівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, Рівненський державний гуманітарний університет (вул. Степана Бандери, 12, Рівне, 33028, Україна)

E-mail: peleho@ukr.net

УДК 338.12:330.1

Пелех О. Б. Факторы изменения структуры современной экономики
Целью статьи является попытка уточнить сущность структурных изменений и определить важнейшие факторы, которые вызывают структурные изменения в экономике, а также исследовать механизм их влияния на процесс осуществления изменений. Экономическое развитие непосредственно связано с экономическими структурами и изменениями, происходящими в них. Поэтому невозможно всесторонне анализировать экономическое развитие, не учитывая структурные изменения в экономике. Экономическая система состоит из отдельных отраслей, ведомств, производств, предприятий, имеет определенную структуру производственных ресурсов и внешней торговли, пространственное размещение и регулируется экономическими правилами и нормами. Под экономической структурой автор понимает размещение основных элементов экономики и пропорции, которые сложились между ними. Поэтому изменения в структуре экономики является сложной системой изменений взаимосвязанных пропорций, происходящих под влиянием имеющегося технического базиса, социальных механизмов производства, распределения и обмена в соответствии с общественными потребностями, имеющихся ресурсов и достигнутого уровня производительности труда. В условиях современной экономики и производства факторы, влияющие на изменения структуры экономики, делятся на три группы: социально-экономические, научно-технологические и институциональные. Автор представляет перечень важнейших факторов для каждой группы и анализирует механизмы взаимосвязей между ними.

Ключевые слова: структура экономики, структурные изменения, факторы структурных изменений экономики.

Рис.: 1. **Библ.:** 14.

Пелех Оксана Богдановна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры менеджмента, Ровенский государственный гуманитарный университет (ул. Степана Бандеры, 12, Ровно, 33028, Украина)
E-mail: peleho@ukr.net

UDC 338.12:330.1

Pelekh O. B. The Factors of Changing the Structure of Modern Economy

The article is aimed at attempting to clarify the essence of structural changes and to define the most important factors that cause structural changes in the economy, as well as researching the mechanism of their influence on the process of change. Economic development is directly related to economic structures and the changes that occur in them. Therefore, it is impossible to fully analyze economic development without taking into consideration structural changes in the economy. The economic system consists of separate branches, departments, production places, enterprises, has a certain structure of production resources and external trade, spatial placement, and is regulated by economic rules and norms. Under the economic structure the author understands the placement of the basic elements of economy and the proportions that have developed between them. Therefore, changes in the structure of economy are a complex system of changes in the interrelated proportions, taking place under the influence of the existing technical basis, social mechanisms of production, distribution and exchange in accordance with public needs, available resources, and the level of the labor productivity achieved. In conditions of modern economy and production, the factors influencing changes of the structure of economy, are divided into three groups: socio-economic, scientific-technological, and institutional. The author presents a list of the most important factors for each group and analyzes the mechanisms of interrelations between them.

Keywords: structure of economy, structural changes, factors of structural changes of economy.

Fig.: 1. **Bibl.:** 14.

Pelekh Oksana B. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management, Rivne State Humanitarian University (12 Stepana Bandery Str., Rivne, 33028, Ukraine)

E-mail: peleho@ukr.net

Структура економіки будь-якої країни постійно еволюціонує й модифікується, адаптуючись до об'єктивних чинників і піддаючись регулюючому впливу держави. Усе це відбувається в процесі накопичення відповідних змін, які мають закономірний і об'єктивний характер, однак проявляються по-різному з огляду на їхню нерівномірну динаміку й непропорційне накопичення.

В основі процесу розвитку лежить невідповідність змін у структурі потреб та інтересів суб'єктів економіки змінам у розміщенні, технології використання й розподілі економічних ресурсів. Це породжує нерівномірну динаміку співвідношення кількісних показників елементів структури. В умовах сучасної економіки вказані нерівномірності особливо посилюються і створюють умови для непередбачуваного

розвитку економіки. Тому сьогодні питання вивчення структурних змін в економіці є актуальними.

Науковці робили та роблять спроби сформулювати єдину теорію структурних змін. Є чимало досліджень, пов'язаних з аналізом структурних закономірностей економічного розвитку. Починаючи ще з робіт класиків А. Сміта і Д. Рікардо, проблеми залежності розвитку окремих видів економічної діяльності й економічного зростання завжди були в центрі інтересів економічної науки. Спроби пояснити трансформації економічних і соціальних структур робили зарубіжні науковці: Д. Белл, Дж. К. Гелбрейт, П. Друкер, К. Кларк, С. Кузнець, М. Порат, У. Ростоу, А. Тоффлер, А. Туррен. На початку 1990-х років до них приєднались й українські дослідники. Серед них питаннями аналізу структурних змін в економіці займалися Т. Артьомова, С. Біла, А. Гальчинський, В. Геєць, Н. Главацька, Н. Гражевська, А. Гриценко, С. Єрохін, В. Коломойцев, Ю. Макогон, Т. Орехова, Ю. Павленко, Ю. Пахомов, І. Пузанова, В. Сіденко, М. Скрипниченко, А. Філіпенко, А. Шинкарук, О. Шниркова, С. Якубовський. Однак, незважаючи на наявність значної кількості робіт, присвячених різним аспектам розвитку економіки, нинішній рівень розробок недостатньо обґрунтований теоретично та практично. Серед численних проблем залишаються маловивченими питання аналізу причин змін у структурі економіки.

Метою статті є спроба уточнити сутність структурних змін і виявити найважливіші чинники, що викликають структурні зміни в економіці, та дослідити механізм їхнього впливу на процес здійснення змін.

На думку науковців, неможливо всебічно проаналізувати економічний розвиток, не беручи до уваги структурні чинники. Власне, навіть його визначення чітко підкреслює важливість структурних змін у цьому процесі: «економічний розвиток – це незворотні, скеровані та закономірні зміни економічної системи суспільства. Унаслідок економічного розвитку зростає диференціація складу елементів, що утворюють економічну систему, ускладнюється структура та підвищується рівень самоорганізації, з'являються нові види економічної діяльності, зростає її продуктивність, рівень доходів і задоволення суспільних потреб у матеріальних і нематеріальних благах і загалом якість життя та рівень розвитку людей. Економічний розвиток пов'язаний з істотними змінами в структурі виробничих сил, технологічному базисі суспільства, суспільно-економічних відносин, інститутів» [2]. Вказане визначення розкриває роль якісних структурних перетворень у процесі розвитку. Тобто не лише кількісні зміни структури споживання і виробництва є елементами, які визначають сутність економічного зростання та процес економічного розвитку. Якісні зміни в соціально-економічних відносинах (розширення співпраці, поглиблення спеціалізації, зміни в соціальній і професійній структурі зайнятості та ін.) також задіяні в цьому процесі.

Разом із такими чинниками, як організаційні зміни, прогрес у науці й технологіях, міжнародний поділ праці, зміни в соціально-економічній структурі розглядають як один з економічних чинників сучасності [5, с. 24]. Останні включають як традиційні економічні чинники (трудові та природні ресурси, основні фонди), так і чинники особливі (пропорційна структура й гармонійне розширення національної економіки) і соціальні (зв'язок між економічною й соціальною інфраструктурами, ринковими чинниками).

Структурні зміни визнаються економічною теорією двояко: як поштовх/стимул економічного розвитку і прискорення розвитку, з одного боку, і як наслідок розвитку і зростання, – з іншого. Структурні зміни як наслідок розвитку виражаються через піднесення сучасних галузей економіки. Їхня висока продуктивність спричиняє зростання загального рівня продуктивності суспільства. Галузі, які є носіями технічного прогресу та основою майбутніх трансформацій, стають елементами, що роблять можливим задоволення потреб і прагнень суспільства до підвищення рівня стандартів споживання та здійснення соціальних змін. Отже, стратегію структурних змін слід розглядати як важливу компоненту загальної стратегії соціально-економічного розвитку, а структурну політику – як складник економічної політики, спрямований на формування ефективного розвитку бізнесу [13, с. 33].

Як вказував ще понад сорок років тому А. Карпінський (А. *Karpiński*) [7, с. 84], політика структурних змін ставить перед собою три цілі: 1) здійснення структурних перетворень, які забезпечать максимальну ефективність економіки; 2) використання структурних змін як інструмента для підвищення темпів розвитку економіки; 3) підготовка економіки до потреб майбутнього. Оскільки зростання ефективності економіки передбачає зміни, які забезпечують підвищення продуктивності праці суспільства, то для задоволення потреб економіки в майбутньому необхідно розвивати галузі, від яких залежатиме розв'язання проблем, викликаних науково-технічним прогресом. Слід також підкреслити, що діапазон можливих структурних змін в економіці є значно ширшим у довгостроковій перспективі, ніж на короткий період, оскільки в останньому випадку можливості виробництва є більш обмеженими.

Отже, сказане вище підтверджує думку, що економічний розвиток безпосередньо пов'язаний зі структурними змінами. Тому далі розглянемо сутність структури економіки та їхню класифікацію.

Поняття структури стосується різних аспектів і тому визначається по-різному. Традиційно система розглядається як сукупність взаємопов'язаних елементів. «Саме ці взаємні зв'язки й утворюють структуру системи та надають їй якісних властивостей, які не можна безпосередньо вивести із властивостей

елементів системи» [14, s. 14]. Загалом, система функціонує в трьох вимірах – матеріальному, енергетичному та інформаційному, які окреслюють ступінь організації матерії й енергії, тобто структуру системи [10, s. 140]. Для підтримання повноцінного й адекватного функціонування системи потрібен постійний приплив енергії, який робить можливим виконання нею відведених їй функцій, а також забезпечує збереження елементів системи. Задля цього, навіть в умовах, далеких від рівноваги, у системі виникають впорядковані та стабільні структури [12, s. 28].

Для глибшого розуміння сутності поняття структури звернемося до його кібернетичного визначення, згідно з яким «структуру системи утворюють елементи, з яких вона складається, а також їхнє розміщення, тобто їхні взаємні зв'язки. Елементи системи є утвореннями нижчого рівня, що мають свої входи та виходи» [8, s. 569]. Тут слід звернути увагу на два моменти [13, s. 34]. По-перше, структура являє собою сукупність елементів нижчого рівня, які її формують і між якими є певні зв'язки; кожен з елементів так само може утворювати систему нижчого рівня. Тобто, є взаємозалежність між різними рівнями систем, наприклад, національна економіка є системою, що складається з підсистем. По-друге, кожна підсистема так само утворює підсистему нижчого рівня, що представляють галузі, які тісно пов'язані та взаємодіють між собою. У рамках кожної галузі можна виділити підгалузі і т. п. Звідси випливає, що кожна структура є макроструктурою щодо її складників і мікроструктурою щодо структури, до якої вона належить. Мікроструктури є порівняно незалежними від макроструктур, однак у певний спосіб їм підпорядковані. Сказане стосується структур різних систем, у тому числі соціальних, економічних і просторово-економічних.

Щодо систем економічних, то під економічною структурою розуміють розміщення основних елементів економіки і пропорції, які склалися між ними. Економічна система складається з окремих галузей, відомств, виробництв, підприємств, має певну структуру виробничих ресурсів і зовнішньої торгівлі, просторове розміщення та регулюється економічними правилами й нормами. На думку С. Шукальського (*S. Szukalski*), найчастіше класифікують економічні структури за видами, часом і місцем [13, s. 35]:

1) *загальна структура*, яка описує кількісні співвідношення в системі певного типу, наприклад у структурі зайнятості;

2) *часова структура*, що описує кількісні співвідношення між елементами одного рівня (типу), які домінують протягом певного періоду;

3) *територіальна (регіональна або просторова) структура*, яка описує кількісні співвідношення між елементами, що розміщуються і функціонують на території (у регіоні).

Доповненням до цієї класифікації є виділення макро- і мікроструктур. Вони є поняттями відносними. Що слід віднести до макроструктур, а що – до мікроструктур, то тут думки економістів відрізняються. Найчастіше до макроструктур відносять сектори й галузі економіки, елементи розподілу національного доходу (структури споживання, інвестицій, міжнародної торгівлі), тоді як мікроструктури представляють собою виробничі підрозділи, підприємства, об'єднання виробництв. Часто виділяють проміжні структури (наприклад, галузі промисловості), які прийнято називати мезоструктурами.

Наведені визначення поняття «структура економічної системи» дають змогу виявити основні чинники, які впливають на структурні зміни в економіці, і зрозуміти механізми цього впливу.

Зі сказаного випливає, що в рамках конкретної системи, зокрема економічної, структурні зміни означають зміни причинно-наслідкових зв'язків між елементами системи. Структурні зміни пов'язані з неоднаковими темпами змін окремих елементів і змін взаємозв'язків між ними, що в підсумку спричиняє перетворення структури системи загалом. Ці перетворення можуть бути кількісними та якісними [13, s. 37]: кількісні зміни є вимірними і стосуються, наприклад, змін у галузевій структурі, структурі зайнятості тощо; якісні зміни є невимірними, наприклад зміни структури організації економіки. Кількісні зміни тісно пов'язані з якісними, і їхнє накопичення спричиняє якісні зміни. Так, розвиток економіки, збільшуючи масу благ і розширюючи асортимент, сприяє появі нових потреб, зумовлених новими благами, які продукує виробництво.

Такої ж думки дотримуються і сучасні дослідники: «структурні зрушення в економіці є якісними змінами взаємозв'язків між зіставними елементами макроекономічної системи, зумовлені нерівномірною динамікою співвідношення їхніх кількісних характеристик» [6, с. 23].

Множина чинників впливу на структурні зміни в економіці є численною, і науковці пропонують різні класифікації цих чинників.

Насамперед, щораз більше дослідників схиляється до думки, що причиною зрушень в економіці є «не тільки матеріальні, але й нематеріальні чинники (духовні й соціальні потреби), інтегровані в соціальних структурах і в масову свідомість суспільства» [6, с. 23]. «Зміст трансформації економічних систем був би неповним, однобічним, якби вона обмежувалася змінами, зумовленими винятково економічними чинниками. На здійснення трансформаційних процесів певний вплив має чимало неекономічних чинників, включно з морально-етичними та іншими» [3, с. 28]. Аналіз свідчить, що ключовими чинниками розвитку є технології, власність, політика і культура, які мають самостійне значення як детермінуючі чинники.

Далі йдеться про комплекс чинників, які діють спільно: «зрушення в структурі економіки є складною системою зміни взаємопов'язаних пропорцій, які відбуваються під впливом наявного технічного базису, соціальних механізмів виробництва, розподілу й обміну відповідно до суспільних потреб, наявних ресурсів і досягнутого рівня продуктивності праці. Природа структурних зрушень пов'язана з об'єктивною взаємозалежністю, збалансованістю та пропорційністю всіх чинників відтворення для забезпечення розширеного й інтенсивного характеру цього процесу» [6, с. 21].

Водночас часто приділяють особливу увагу окремим чинникам. Наприклад, О. Сухарев говорить про взаємозв'язок, однак акцентує на первинності інноваційного чинника: «В основі структурних трансформацій економіки лежить інноваційна причинність. За такої умови глибина та ефективність трансформацій в економіці визначаються зрушеннями в її структурі, змінами в пропорціях поділу праці, інвестицій, валового виробництва і ВВП, експорту та імпорту між різними галузями, відтворювальними секторами та регіонами. Характер і зрушення в структурі економіки визначають врешті-решт її цілеспрямованість, рівень конкурентоспроможності та ефективності» [4, с. 381].

Д. Гурський розглядає причини структурних змін як закономірності розвитку продуктивних сил. Тому є дві групи причин, які викликають ці зміни: перша – це так звані «законои виробництва», характерні для окремих галузей економіки, друга – закономірності формування суспільного попиту [11, с. 203].

С. Марціняк (*S. Marciniak*) чинники структурних змін поділяє на дві групи [9, с. 127]:

- ✦ пов'язані з рівнем і структурою продуктивних сил і загальними особливостями матеріального виробництва (розвиток науки й технічний прогрес, збільшення реальних доходів, підвищення рівня кваліфікації, розвиток співпраці із зарубіжними країнами, розширення комунікацій);
- ✦ пов'язані із суспільними відносинами (планування, управління, впровадження моделі індустріалізації, економічної інтеграції та споживання).

Перелічені чинники часто доповнюють такими чинниками, як: природні ресурси, військові витрати, вплив історичних традицій, інституційні чинники, міжнародна інтеграція, зміна сировинної бази.

Підхід, який здебільшого присутній у дослідженнях російських науковців, передбачає поділ чинників на дві групи: екзогенні, які визначають глобальні тенденції її розвитку, та ендегенні, які відображають національні особливості тієї чи іншої економічної системи. За такого підходу, наприклад, Т. Дюльманова [1, с. 17–19] до першої групи відносить розвиток науко-

ємної економіки, переважання корпоративної форми власності, формування державно-корпоративного укладу, розвиток інформатизації економіки, розвиток процесів глобалізації, тоді як до другої – техніко-технологічні, функціональні, структурні та інституційні особливості країни.

З погляду динаміки впливу структурних чинників на економіку використовують два підходи: статичний і динамічний. Перший аналізує складники, що формують економічну структуру в конкретний момент часу, другий підхід розглядає причини, що викликають структурні зміни в економіці з часом.

Узагальнено С. Шукальський [13, с. 40] до найважливіших чинників, які повинні аналізуватися у випадку статичного підходу, відносить:

1) *соціально-економічні чинники*: наявний творчий потенціал разом із набором технічних засобів і творчих методів; структура соціального попиту; наявна паливно-сировинна база; структура та рівень зайнятості; якість робочої сили – рівень і структура кваліфікації; рівень розвитку науки і впровадження її досягнень, доступність знань і доступ до освіти; наявні зовнішні зв'язки, тобто розмір і структура експорту/імпорту;

2) *інституційні чинники* – це соціально-економічна політика, яка визначається власністю на засоби виробництва, рівнем соціально-економічного розвитку, системою зовнішніх зв'язків, що здійснюється через систему управління та планування, розвитком науки і т. п.

На нашу думку, в умовах сучасної економіки і виробництва чинники, які стосуються розвитку науки й технологій, і все, що пов'язане з ними, необхідно розглядати окремою групою. Отже, можна виділити три групи чинників: *соціально-економічні, науково-технологічні та інституційні*.

Говорачи про динаміку впливу чинників, слід мати на увазі таке. Структура економіки в будь-який момент часу є наслідком дій і рішень, прийнятих у минулому, тобто економічна структура є сформована історично, насамперед політикою держави. Для формування майбутньої структури економіки вирішальне значення має нинішня політика, яка визначає шляхи та напрями перетворень. Джерелами динаміки змін структури економіки є перелічені за статичного підходу групи чинників, розглянуті в динаміці. Тобто в цьому випадку, наприклад, треба говорити не про структуру соціального попиту, а про зміни в структурі попиту, не про співпрацю із зарубіжними країнами, а про зміни в співпраці тощо.

Перелік найважливіших чинників, які впливають на зміни структури економіки, а також взаємозв'язки між ними подано на *рис. 1*. Враховуючи тлумачення С. Шукальського [13, с. 41–46], на завершення проаналізуємо особливості цього впливу.

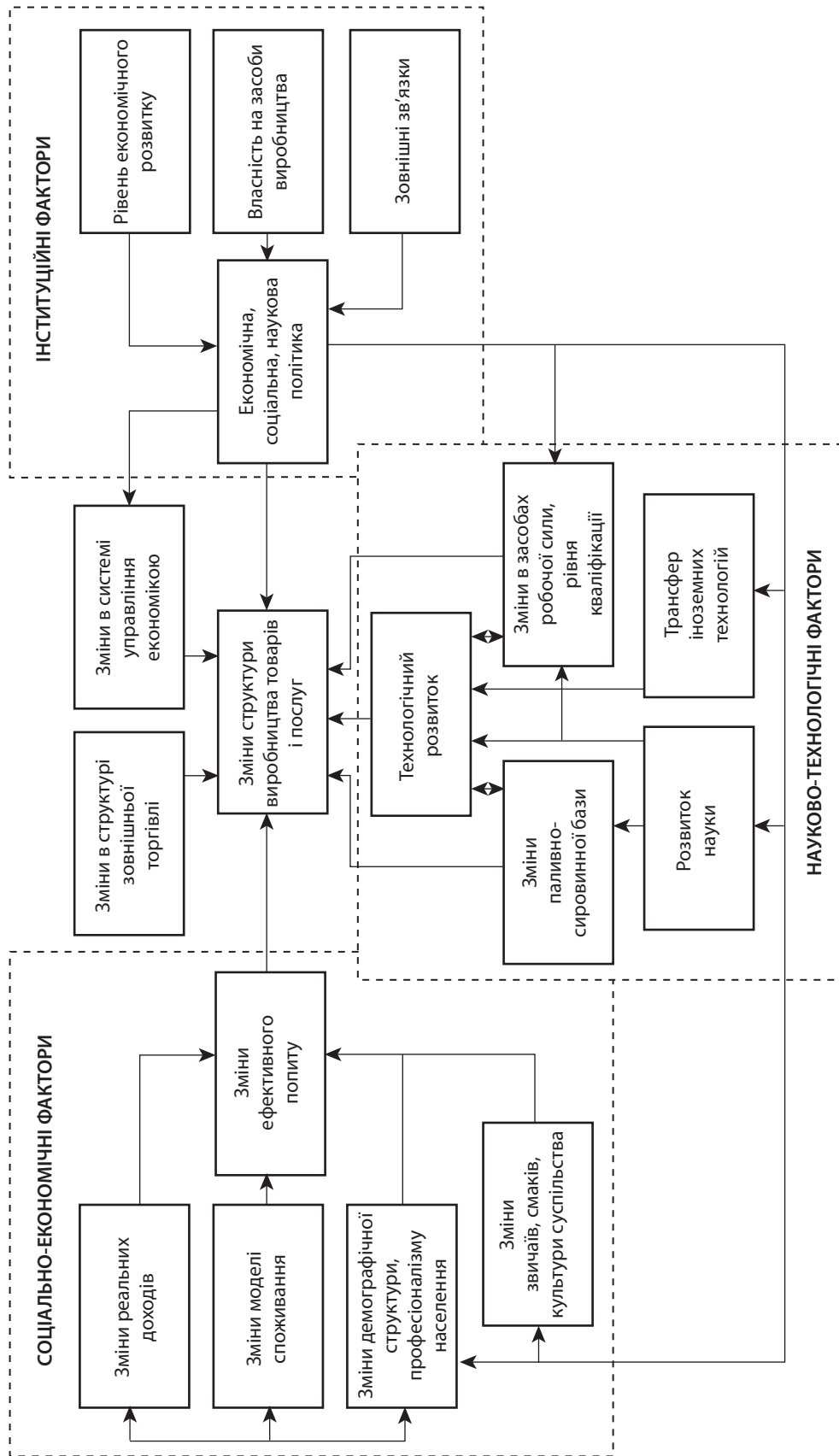

Рис. 1. Система найважливіших чинників, які впливають на зміни структури економіки

Джерело: авторська розробка на основі [13].

Як бачимо, *соціально-економічні чинники* в кінцевому підсумку спричиняють зміни у структурі соціального попиту на продукцію. Це, насамперед, визначається двома основними чинниками: рівнем реальних доходів населення та моделлю споживання. Збільшення рівня реальних доходів змінює структуру видатків. Це підтверджує закон Енгеля: зі збільшенням реальних доходів зростають витрати на товари й послуги, які відповідають потребам вищого рівня, насамперед це стосується підвищеного попиту на товари тривалого користування і послуги. Тим самим рівень реальних доходів населення фактично визначає реалізацію конкретної моделі споживання. Модель споживання також формується на основі автономних потреб суспільства (зокрема, національних традицій) і внаслідок наслідування моделей споживання інших країн. На зміну моделі споживання впливає державна політика щодо реальних доходів населення, цінова політика і пропагандистська діяльність, а також демографічна структура населення.

Соціальна трансформація попиту на готову продукцію внаслідок *науково-технологічних чинників* спричиняє зростання попиту на нові якісні багатофункціональні товари. Завдяки розвитку науки, впровадженню сучасної технічної думки, купівлі ліцензій на винаходи в економіці з'являються нові можливості, зокрема у виробництві. Виникає потреба використання більш ефективних і економічно вигідних технологій, які спричиняють зменшення витрат праці на виробництво продукції. Наукові досягнення (нові технічні ідеї) після використання в процесі виробництва також змінюють структуру економіки. З появою нових видів продукції технологічний прогрес змушує модернізувати продукцію, яка виробляється віддавна. Крім безпосереднього впливу, має місце й опосередкований вплив науково-технологічних чинників, наприклад шляхом створення можливостей ефективного використання нових матеріалів (сировини), зміни структури основних засобів і системи управління виробництвом та ін.

Проте маємо і обернену залежність. Не лише технічний прогрес формує структурні зміни в економіці, але і структура економіки створює стимули для його прискорення. Особливо це стосується галузей, які є носіями технічного прогресу. Крім цього, сукупність виробничих методів, які використовуються або можуть використовуватися в економіці, є результатом наявних знань і технологій, застосовуваних в економіці, а також технічних ідей, які походять з інших країн.

Важливу роль у структурних змінах відіграє людський чинник. Наявні засоби, необхідні для забезпечення робочої сили, якість і професійна структура робочої сили впливають на вибір методів виробництва, а відтак – на структуру продукції. Якщо розглядати цю проблему з погляду динаміки, то її слід

аналізувати в тісному зв'язку з технічним розвитком: зростання рівня кваліфікації є наслідком розвитку і водночас необхідною умовою його впровадження. Звідси зміни в структурі та якості робочої сили є не лише наслідком відповідних структурних змін в економіці, але й однією з їхніх причин.

Ще одним важливим чинником є зовнішні відносини, які визначають розмір і структуру експорту/імпорту товарів і послуг. Вони також впливають на структуру виробництва. Цей чинник може бути позитивним за умови, коли експортно-імпортні відносини країни з іншими країнами є вигідними з погляду економічно життєздатної спеціалізації виробництва.

Аналізуючи *інституційні чинники*, необхідно підкреслити важливість соціальної власності на засоби виробництва. Вона створює можливість для розвитку економіки, задоволення потреб суспільства через відповідно сформовану організацію економіки, ефективну систему управління, які є засобами реалізації соціально-економічної політики. Ця політика може безпосередньо впливати на структуру виробництва. Разом з іншими чинниками вона визначає напрями розвитку економіки, створює відповідні механізми та інструменти, детермінує конкретні пріоритети розвитку, що в сукупності змінює структуру економіки. Наприклад: наукова політика дозволяє цілеспрямовано розвивати науку і проводити дослідження; ліцензійна політика опосередковано впливає на структуру виробництва шляхом формування розміру та структури закупівлі технологій за кордоном; соціальна політика прискорює попит на обладнання, пов'язане з охороною здоров'я, спортом, розвагами тощо.

ВИСНОВКИ

Економічний розвиток безпосередньо пов'язаний з економічними структурами та змінами, які відбуваються в них. Економічна система складається з окремих галузей, відомств, виробництв, підприємств, має певну структуру виробничих ресурсів і зовнішньої торгівлі, просторове розміщення та регулюється економічними правилами й нормами. Економічна структура – це розміщення основних елементів економіки і пропорції, які склалися між ними, а зміни в структурі економіки є складною системою змін взаємопов'язаних пропорцій, які відбуваються під впливом наявного технічного базису, соціальних механізмів виробництва, розподілу й обміну відповідно до суспільних потреб, наявних ресурсів і досягнутого рівня продуктивності праці. В умовах сучасної економіки і виробництва чинники, які впливають на зміни структури економіки, поділяються на три групи: соціально-економічні, науково-технологічні та інституційні. Структурні зміни пов'язані з об'єктивною взаємозалежністю, збалансованістю та пропорційністю всіх конкретних чинників. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Дюльманова Т. М.** Содержание и факторы трансформации экономических систем. *Вестник Оренбургского гос. университета*. 2006. № 8. С. 16–21.
2. Енциклопедія сучасної України/Інститут енциклопедичних досліджень НАН України. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=18796
3. **Стеблякова Л. П.** Трансформация экономических систем: теория и практика: автореф. дис. ... д-ра экон. наук: 08.00.01. Москва, 2007. 54 с.
4. **Сухарев О. С.** Институциональная теория и экономическая политика: К новой теории передаточного механизма в макроэкономике. Кн. II: Экономическая политика. Проблемы теоретического описания и практической реализации. М.: Экономика, 2007. 804 с.
5. **Фомина А. В.** Циклы Кондратьева в экономике России. М.: Международный фонд Н. Д. Кондратьева, 2005. 146 с.
6. Структурні трансформації в економіці України: динаміка, суперечності та вплив на економічний розвиток/Л. В. Шинкарук, І. А. Бевз, І. В. Барановська та ін. Київ: ДУ «Ін-т экон. та прогнозів. НАН України», 2015. 304 с.
7. **Karpiński A.** Polityka zmian strukturalnych w gospodarce – jej cele i narzędzia. *Gospodarka Planowa*. 1974. Nr 2. S. 79–96.
8. **Lisikiewicz J., Macieja J.** Rozwój strukturalny polskiego przemysłu. *Ekonomista*. 1970. Nr 3. S. 567–591.
9. **Marciniak S.** Proporcje i struktura gospodarki socjalistycznej. Warszawa: PWE, 1976. 272 s.
10. **Mynarski S.** Elementy teorii systemów i cybernetyki. Warszawa: PWN, 1979. 186 s.
11. Postęp techniczny w procesie reprodukcji/red. nauk. C. Józefiaka i J. Mujzela. Warszawa: PWE, 1976. 359 s.
12. **Prigogine I., Stengers I.** Z chaosu ku porządkowi. Nowy dialog człowieka z przyrodą. Warszawa: PIW, 1990. 356 s.
13. **Szukalski S.** Czynniki wywołujące zmiany w strukturze gospodarki. *Acta Universitatis Lodzianis, Folia Oeconomica*. 1982. Nr 19. S. 29–46.
14. **Włodarczyk Y.** Przemiany struktur gospodarczych w ujęciu systemowym. Zeszyty naukowe wydziałowe uniwersytetu ekonomicznego w Katowicach/red. J. Czech-Rogósz, S. Swadźba. Katowicy: WUE, 2011. 217 s.

REFERENCES

- “Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy” [Encyclopedia of modern Ukraine]. Instytut entsyklopedychnykh doslidzhen NAN Ukrainy. http://esu.com.ua/search_articles.php?id=18796
- Dyulmanova, T. M. “Soderzhaniye i faktory transformatsii ekonomicheskikh sistem” [Contents and factors of transformation of economic systems]. *Vestnik Orenburgskogo gos. universiteta*, no. 8 (2006): 16-21.
- Fomina, A. V. *Tsikly Kondrateva v ekonomike Rossii* [Kondratieff's cycles in the Russian economy]. Moscow: Mezhdunarodnyy fond N. D. Kondrateva, 2005.
- Karpinski, A. “Polityka zmian strukturalnych w gospodarce – jej cele i narzedzia”. *Gospodarka Planowa*, no. 2 (1974): 79-96.
- Lisikiewicz, J., and Macieja, J. “Rozwoj strukturalny polskiego przemyslu”. *Ekonomista*, no. 3 (1970): 567-591.
- Marciniak, S. *Proporcje i struktura gospodarki socjalistycznej*. Warszawa: PWE, 1976.

Mynarski, S. *Elementy teorii systemow i cybernetyki*. Warszawa: PWN, 1979.

Postep techniczny w procesie reprodukcji. Warszawa: PWE, 1976.

Prigogine, I., and Stengers, I. *Z chaosu ku porzadkowi. Nowy dialog czlowieka z przyroda*. Warszawa: PIW, 1990.

Shynkaruk, L. V. et al. *Strukturni transformatsii v ekonomitsi Ukrainy: dynamika, superechnosti ta vplyv na ekonomichnyi rozvytok* [Structural Transformations in the Ukrainian Economy: Dynamics, Contradictions and Impact on Economic Development]. Kyiv: DU «Ін-т экон. та прогнозів. NAN Ukrainy», 2015.

Steblyakova, L. P. “Transformatsiya ekonomicheskikh sistem: teoriya i praktika” [Transformation of economic systems: theory and practice]: *avtoref. dis. ... d-ra ekon. nauk: 08.00.01*, 2007.

Sukharev, O. S. *Institutsionalnaya teoriya i ekonomicheskaya politika: K novoy teorii peredatochnogo mekhanizma v makroekonomike. Kn. 2: Ekonomicheskaya politika. Problemy teoreticheskogo opisaniya i prakticheskoy realizatsii* [Institutional theory and economic policy: Towards a new theory of the transfer mechanism in macroeconomics. Book 2: Economic policy. Problems of theoretical description and practical implementation]. Moscow: Ekonomika, 2007.

Szukalski, S. “Czynniki wywolujace zmiany w strukturze gospodarki”. *Acta Universitatis Lodzianis, Folia Oeconomica*, no. 19 (1982): 29-46.

Włodarczyk, Y. *Przemiany struktur gospodarczych w ujęciu systemowym. Zeszyty naukowe wydziałowe uniwersytetu ekonomicznego w Katowicach*. Katowicy: WUE, 2011.